

Pää edellä näyttelemään – artikulaattoreiden toimintajärjestys siirryttäessä peruskerronnasta konstruoituun toimintaan suomalaisessa viittomakielessä

Tommi Jantunen, Birgitta Burger & Anna Puupponen
Jyväskylän yliopisto

Tarkastelemme esityksessämme järjestystä, jossa viittojan dominoiva käsi, pää, ylävartalo ja silmät aloittavat vahvaa konstruoitua toimintaa (so. täysin hahmon näkökulmasta esitettyä elepohjaista näyttelemistä) lyhyissä suomalaista viittomakieltä sisältävissä tarinoissa. Aikaisempaa tutkimusta aiheesta ei ole, mutta konstruoidusta toiminnasta tehty kieliopillisempi tutkimus (esim. Cormier & al. 2015, Jantunen 2017) antaa aiheen olettaa, että artikulaattoreiden aktivoitumisjärjestys konstruoitua toimintaa aloitettaessa olisi suhteellisen sattumanvarainen, koska konstruoidun toiminnan muoto riippuu viime kädessä siitä, mitä viittoja haluaa kulloinkin esittää.

Artikulaattoreiden toimintajärjestyksen tutkiminen konstruoidun toiminnan alussa on viittomakieliä koskevaa foneettista perustutkimusta, joka paitsi edentää ymmärrystämme kieleen sisältyvien hämärärajaisten ja epäkonventionaalisten piirteiden eli eleisyyden olemuksesta, myös auttaa luomaan käytänteitä viittomakielten (ko)artikulaatiota koskevalle käytännön pedagogiikalle.

Tutkimus perustuu keskenään synkronoituun liikekaappaus-, silmänliikeseuranta- ja videoaineistoon (Burger & al. 2018), joka on konstruoidun toiminnan osalta annotoitu ELAN-ohjelmassa noudattaen Cormierin ja työryhmän (2015) luomaa ohjeistusta. Aineiston keruutilanteessa äidinkielisten viittojen kehoon kiinnitettiin 25 pientä heijastavaa markkeria, joiden kolmiulotteista sijaintia viittomistilassa taltioitiin kahdeksankameraisella optisella liikekaappausjärjestelmällä. Heijastavien markkereiden lisäksi viittojen päähän asennettiin silmänliikeseurantakamera, joka tallensi vasemman pupillin toimintaa ja katseen suuntaa kaksikulotteisessa koordinaatistossa. Jokaisen viittojan tehtävänä oli viittoa seisoaltaan hänen edessään seisovalle henkilölle useamman tekstittömän sarjakuvastripin sisältö.

Esityksemme otos koostuu kahden viittojan tuotoksista, joista olemme identifioineet kaikki jaksot (N=10), joissa viittoja siirtyy peruskerronnasta vahvan konstruoidun toiminnan tuottamiseen. Näiden jaksojen liikekaappaus- ja silmänliikedatasta olemme valmistaneet Matlabissa keskenään vertailukelpoisia kuvaajia, jotka esittävät vasemman silmän katseen suunnassa sekä dominoivan käden, pään ja ylävartalon liikkeen nopeudessa tapahtuvaa vaihtelua. Kustakin kuvaajasta käy ilmi ruudut, jossa artikulaattorin liikkeen suunnassa tapahtuu muutos, ja tämän tiedon avulla olemme määrittäneet yksiselitteisen järjestyksen artikulaattoreiden keskinäisen toiminnan ajoitukselle jokaisessa jaksossa.

Tarkastelluista artikulaattoreista pää aloitti liikkeensä ensin, ja tätä seurasi silmien sulkeminen ja tyypillisesti muutos katseen suunnassa. Ylävartalo aloitti liikkeensä pään jälkeen, ja käsien liikkeen iskuvaihe sijoittui artikulaattoreiden keskinäisessä järjestyksessä viimeiseksi. Tulokset osoittavat, että artikulaattoreiden toiminnan keskinäinen järjestyminen on hyvin säännönmukaista siirryttäessä viitotusta peruskerronnasta vahvaan konstruoituun toimintaan. Tulos on ennakkoletuksen vastainen ja antaa aiheen pohtia vahvan konstruoidun toiminnan väitettyä olemusta hämärärajaisena ja epäkonventionaalisenä ilmiönä.

Kirjallisuus

Burger, Birgitta, Anna Puupponen. & Tommi Jantunen (2018). Synchronizing eye tracking and optical motion capture: How to bring them together. *Journal of Eye Movement Research* 11(2).

Cormier, Kearsy, Sandra Smith & Zed Sevcikova Sehyr (2015). Rethinking constructed action. *Sign Language & Linguistics* 18:2, 167-204.

Jantunen, Tommi (2017). Constructed action, the clause and the nature of syntax in Finnish Sign Language. *Open Linguistics* 3, 65-85.